u Krakowie
w. Anny 12

היינט 10 זייטען VI-ער יאהרגאנג

.eben № 46 (286) „Nal. poczt. uiszczono ryczałtem

Radom Piątek 29 Listopada 1929

ראדאם, פרייטאג כ״ו מרחשון תר״ץ

פרייז 25 גראשען.

Redakcja i Admistracja
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

ראדאמער-קעלצער לעבען

אנאנסען פרייזן:

אײן מילימעטער שורה: פאר׳ן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ׳ן " 25 "

די ערשטע און לעצטע זייט ענטהאלטען 8 שפאלטען
אין טעקסט 4 "

Dr. JAKOB GOLDBLUM

choroby wewnętrzne i dzieci

przyjmuje od godz. 10—12-ej i od 4—7-ej

ul. Moniuszki № 10

(dawniaj Kościelna) **tel. 850.**

מיר באגריסען דיך
ליבער ח׳ **אברהמלע פינקעלשטייז**
צום געזונט ווערן,
מיר ועלן ווידער זיין גליקליך צו זעען דיך לעבן אונז!
פירן ווייטער דיינע און אונזערע געזעלשאפטליכע ארבעט.
ארבעטער ווינקל
— ראדאם. —

1911—1929

18-יעהריגע עקזיסטענץ פון יודישן האנדוו.-קלוב
אין ראדאם.

זונטאג דעם **29-טען דעצעמבער**
דעם 3-טען טאג חנוכה, אין איינעם פון די גרעסטערע סאלעס
וועט פארקומען דער
פייערליכער אקט פון
פאהן-ענטהילונג
פון יודישען האנדווערקער-קלוב לויט פאלגענדען פראגראם:

שעה 2—3 נ״מ

זאמעלפונקט אין לאקאל פון האנדווערקער-קלוב וואעל 59, פון דארט אבמארש מיט מוזיק אין געשלאסענע רייהען צו דער אקאדעמיע.

שעה 3—7 אווענד פייערליכע אקאדעמיע:

1) ערעפענונג, 2) הימנען, געזאנג און מוזיק, 3) פאהן-ענטהילונג, 4) הזכרה נאך די פערשטארבענע גרינדער און מיטגלידער פון האנדווערקער-קלוב בכלל, 5) באגריסונגען פון דעלעגאציעס, 6) דעפעראט פון דעפוטאט ח׳ ראסנער, 7) איבערבליק פון די קלוב-גרינדער, 8) מוזיק און שלוס.

שעה 10 אווענד

א גרויסער חבר׳שער באנקעט.

בעמערקונג: איינגאנג לויט ספעציעלע איינטריטס-קארטען.

די ארגאניזיר-קאמיסיע.

אונזער הארציגן גרוס
צום געזונט ווערן פון ליבן חבר
אברהמלע פינקעלשטיין
פייגענבוים וואלף, ווייסבערג קרמן, שניידערמאן בער,
צימערבוים שמואל, רויטמאן לייבל, גאלדבערג אברהם,
בלייוואס לאה רבקה, פישעלעוויטש מאניעק,
מאנדעלמאן הערל, מאץ יוסף, פריד פערל.

W sobotę dnia 30 Listopada r. b.
O GODZINIE 9½ WIECZOREM
AUX. ACAD. JUDAICUM i KOŁO AKADEMIKÓW
(Wolność 3) URZĄDZA
D A N C I N G
w cukierni p. PRZYBYTNIEWSKIEGO
przy ulicy 3-GO MAJA.
Wejście bezpłatnie.

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט דאס ג. ראדאמער בעפעלקערונג, אז פון שבת-צונאכטס דעם 30-טען ליסטאפאד ווערט געעפענט **א יאטקע** מיט **כשר פלייש** צו ביליגע פרייזען איז ראדאם, קילינסקי 19 ביי ספולקע-ראלנע.

1 קילא	רינדערן-פלייש	2.20
1 "	געמאלן-פלייש	2.40
1 "	קעלבערינס	2.50

בעמערקונג: מיין יאטקע איז פערזעהן מיט די בעסטע פליישען.

מיט אכטונג **זיסקע זיגעלשטיין.**

UDZIAŁOWA
Spółdzielnia Kredytowa

w RADOMIU, LUBELSKA № 11
w Podwórzu.

מאכט בעקאנט, אז עס ווערט אנגענומען **איינקאסעס**
אויף מינימאלע פרייזען
אויף אלע שטעדט פון פוילען.
מ׳גיט ארויס אוואנסען אויף בעקוועמע בעדינגונגען,
פראכטען, דיסקאנטעס און הלוואות.
אלע אינקאסעס ווערען אויסגעצאהלט דעם זעלבען טאג פון איינפליסען.

וואס טו'הען מיר פאר דער צוקונפט פון אונזערע קינדער?

צום טרויעריגען מצב פון די יודישע פאך-קורסען אין ראדאם.

אין דעם לעצטען נומער „ראדאמער-קעלצער לעבען" איז געווען פערעפענטליכט א בריעף פון צוויי שילער פון דער היגער קהל'ישע פאך-דערגענצונג'ס-שולע געווידמעט דער לאקאל-פראגע פון דער אויבענדערמאנטער אנשטאלט. איך וויל, אלזא, אין צוזאמענהאנג מיט דעם נעמען א מעגליכסט אביעקטיווע שטעלונג.

צווישען א רייהע אקטועלע פראגען שטעלט זיך היינט אמ'בולט'סטען ארויס די פראגע פון ערציהונג'ס-וועזען פאר אינזער אינטערוואקסענדען דור, און מיר, יונגע פאטערס, מוזען ערנסט א קלער טוהן מכח דעם צוקונפטיגען גורל און תכלית-פערספעקטיווען פאר אונזערע קינדער.

ס'איז שוין וועגען דעם גערעדט געווארען און איך זעלבסט האב שוין פון די שפאלטען בעטאנט, אז מיר ליידען פיעל דערפון. מיר לעבען אין א נעגאטיווער פארבילדונג וועגען דעם, אז בילדען מוז מען זיך דורכאויס מיט'ן צוועק צו ווערען דאקטאר, אדער ריכטיגער, צו דערגרייכען דעם עהרפירכטפולען דאקטאר-דיפלאם.

מיר דארפען נישט ווייט צו זוכען. מיר זעהען עס פון דער טעגליכער פרעסע, ווי עס גיסט זיך פייער שפייענדע לאווע פון ראסען-האס אין די אוניווערזיטעטען, וואו אונזער שטודירענדע יוגענד ווערט פערשיעדענארטיג פערפאלגט, שיקאנירט און שליסליך ארויסגעשטעלט אויפ'ן גרעסטען געפאהר פון ריסוק איברים, ווענדענדיג לעשען דעם דורשט צו בילדונג, צו דערגרייכען אמאהל נאך צעהנער יאהרען דעם דיפלאם פון א פרייער פראפעסיע. מיר ווייסען ווי שווער עס קומט שוין ביים היינטיגען טאג אן דאס אנקומען פון א יודישען יונגערמאן אויף די אוניווערזיטעטען, און שטעלט אייך נאך פאר דאס הארץ פון עלטערען, וועלכע האבען ערגעץ-וואו אויף שטודיום א זוהן, אדער א טאכטער, וועלכע זענען אין דער היינטיגער (פערסמ'טענער לופט) אויסגעשטעלט אויף די גרעסטע מכשולים בלויז דערפאר, ווייל זיי זענען יודישע קינדער. צי וואלט, אלזא, נישט געווען די העכסטע צייט זיך אביסעלע איבערצולעגען און איבערצורייסען מיט דעם ביז-יעצטיגען סיסטעם פון „שטאבען" אויף א דאקטאר? צי איז נישט פיעל צוועקמעסיגער פאר אונז צו האבען א געבילדעטען סוחר, און נאכמעהר צוועקמעסיגער און פיעל מעהר פראקטישער א גוט געשולטען אינטעליגענטען, בעוואוסטזיניגען האנדווערקער?

אין בעסטען פאל, ווען אלעס געהט שוין כשורה, וואס איז, אגב, א זעלטענע ערשיינונג אין דער היינטיגער צייט — קען זיך אזא יונגערמאן, א יודישער, פערשטעהט זיך, ארומדרעהען מיט'ן דיפלאם און חלומ'ען וועגען די גליקען אלא „דאקטאר שטיגליץ" אין דער לוסטיגער וויענער פארסע, וואו דער דאקטאר-פאטער טהוט זיך אן דעם זוהן-דאקטארס ווייסען כאלאט און שטעלט זיך ארום איבער'ן זוהנ'ס קאבינעט מיט א פאר צעהנדליג פלאקאטען: האנאראר, האנאראר... א. ז. וו.

מיר יודען ווערען עקאנאמיש פויפעריזירט. פערשידענע פאליטישע מאמענטען זאגען פאר אונזער באמעליכען אונטערגאנג. דאס איינציגע, אלזא, וואס מיר זענען מחויב צו טהון, איז צו זארגען פאר דעם וועג און לעבען אריין, וועלכען מיר האבען אונזערע קינדער צו געבען, און איך בעהויפט מיט דער גאנצער בעוואוסטזיניגקייט, אז אויב שוין זוכען א אויסוועג און א ראדיקאלען מיטעל, איז נאר די אזוי-גערופענע פראדוקטיוויזירונג פון דער יוגענד דורך פאך-בילדונג. ערשט די לעצטע טאג-פרעסע ווייזט אונז אויף, אז ווארשא אליין פערמאגט איבער 300 יודישע דאקטוירים אהן פראקטיק. פערפיעלפאכען אלזא די איבערפראדוקציע איז א פערברעך, וועלכעס אונזערע קינדער וועלען אונז נישט מוחל זיין קיינמאהל.

ראדאם ברויך האבען נישט נאר א פאך-דערגענצונג'ס-שולע, נאר א האנדווערקער-שולע אין בעסטען וועלטליכען זין פון ווארט און עס איז א שאנדע פאר אונזער שטאדט אזא פלאצוועקע צוליב מאנגעל אין א לאקאל צו לאזען צום גרינד געהן.

זאל זיך בילדען א גרופע פון פריינד און סימפאטיקער פון א האנדווערקער-שולע. און די מיטלען וועלען זיין, נישט נאר צו שאפען א לאקאל, נאר מיט דער צייט צו האבען אנ'אייגענעם בנין.

איך בעטאן נאכאמאל, אז אונזערע אנשטרענגונגען צו דערגרייכען דאקטאר-דיפלאמען פאר אונזערע קינדער זענען זעהר פוסט און צוועקלאז. מען קלערט פאר אונזערט-וועגען פערשידענע „נומערוסען", ווי אויך פערשידענע אנדערע שטרויכלונגען ווי „מתים-פראגען" א. ז. וו. און לסוף ווען נאך פיעל יאהרען ווערט אונזער א קינד שוין יא דערגרייכען דעם מאגיסטער, אדער דאקטאר-טיטול וועט ער מיט דעם טיטול גאר נישט קענען אויפטוהען, ווייל אין אונזער היינטיגער צייט איז באמת געזאגט געווארען דער קלוגער מאמר: וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון.

אברהם פינקעלשטיין.

טאג-בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער.

5

איך ווער אין ראדאם א זעלבסשטענדיגער מענש און טרעט ארויס פון גערער שטיבעל.

איך האב געגעסען קעסט ביי מיינע שוויגער-עלטערען בערך צוויי יאהר. כאטש די דאזיגע יאהרען האבען געהערט צו מיינע זארגלאזע און צופרידענסטע טעג פון מיינע יאהרען, זענען פונדעסטוועגען געווען טעג ווען אין מיין בעכער פון גליק האבען אריינגעטריפט טראפען פון גיפט און סם. עפעס ווי א פאטום האט מיך פערפאלגט א שטימער פערדאכט, אז מיין פרוי פערראט מיך אונטער מיינע פלייצעס. איך האב געפיהלט אלע התפעלות'ען כדי אויף קלאר זיך צו איבערצייגען צי האט אט דער חשד היינטער זיך א גרונד און, ווי כ'האב שוין דערצעהלט. בין איך אפטער געזעסען אין מיין שטוב און כמעט ווי א דעטעקטיוו נאכגעשפירט אלע וועגען פון מיין פרוי — אבער איך האב זיך אויף קיין עום קאנקרעטעס נישט אנגעשטויסען. אמת, איך האב געזעהן ווי מיין פרוי פוצט זיך, ציערט זיך. מיט יעדען אנקומענדיגען נייעם סעזאהן ווערט בערייכערט איהר גארדעראב און איהר טואלעט-צימער ווערט גלייך פערוואנדעלט אין א אויסשטעלונג פון די טייערסטע, געשמאקפולסטע פערפומען, זייפערען, פרישקוויקענדע וואסערען, פודערען, שמונק און די קאסטבארסטע קאסמעטיק. אמת זי האט שעה'ען-לאנג פערברענגט אין איהר פרויען-בודואר און כמעט זיך נישט געקענט אפרייסען פון שפיגעל. ס'איז טאקע אלץ ריכטיג. אבער וואס האב איך געקאנט דערפון ארויסזעהן? וואס פאר א בעשייד האט דאס אלעס מיר געקענט געבען אויף מיינע זוכענישען און וואס פאר א ענטפער האט דאס געקאנט זיין אויף מיינע פארשונגען —

איך האב דאס אלעס פערשטאנען אין דעם זין, אז דאס אלץ ווערט ארויסגערופען פון יוגענד-טעמפעראמענט, אז אזוי איז שוין די נאטור פון יעדער יונגע פרוי זי זאל זיך ציערען, שעהן-מאכען, כדי יעדער זאל איהר עהרען, אכטען און רעדען וועגען איהר מיט בעוואונדערונג. נאך גרעסער פערשטעהט זיך, איז דער דאזיגער פערלאנג ביי רייכערע פרויען, וועלכע פיהרען צווישען זיך מיט זייער קליידונג און האלטען זיך א שטארקע קאנקורענץ, וואו יעדער פון זיי וויל שטענדיג אריבערשטייגען דער צווייטער מיט איהר עסטעטיק און עלעגאנץ. איך האב אין דעם פוצען און סטראיען זיך קיין שום שעדליכעס, און אפילו פערדעכטיקעס נישט געטראפען. גראד פערקעהרט. איך בין דערפון אליין אויך צופריעדען געווען, ווען איך האב מיין פרוי געזעהן אנ'אויסגעפוצטע, א קאקעטישע, א אבגעפרישטע דורכ'ן בענוצען איהרע קאסמעטישע מיטלען, וואס מאכען די פרוי שעהנער, צארטער, סובטיל און גאלאנט. איך וועל זיך מודה זיין, אז פיל מאהל איז מיין פרוי ערשיענען פאר מיינע אויגען אין געשטאלט פון שולמית דעם אויסדרוק איז אפשר איבערגעטריבען, אדער, ווענינסטענס, באנאל. היינט וואלט איך זיך אפשר אזוי נישט אויסגעדרוקט. דעמאלט אבער, ווען איך בין געווען יונג און נאאיוו האב איך מיינע שענע און יונגע פרוי געזעהן אין אזעלכע פארבען. אין מיין גאנצען וועזען האט געזונגען דאס מעכטיגע און

דער וואוקס פון „קרן-קימת" אין פוילען אין יאהר תרפ"ט.

ווי אזוי האבען זיך אויסגעצייכענט די שטעדט ראדאם, קעלץ.

(ספעציעל צוגעשיקט צום „ראדאמער קעלצער לעבען")

עס ליגט פאר אונז א אינטערעסאנטע פערגלייכס-טאבעלע פון די הכנסות וועלכע דער קרן קימת אין קאנגרעס פוילען האט געהאט אין די יאהרען תרפ"ח, תרפ"ט פון 878 פונקטען. די ציפערען, וועלכע די טאבעלע ענטהאלט זענען זעהר בעלעהרענד און זאגען עדות וועגען דער גרויסער פאפולאריטעט, וועלכע עס האט זיך ערווארבען דער יודישער נאציאנאל פאנד און וועגען שטילע, פשוט העראאישע אנשטרענגונגען, וועלכע עס מאכען אדורך די בעשיידענע קרן קימת עסקנים אין די פערווארפענסטע ישובים אין פוילען.

די קארעספאנדענץ פון דער פראווינץ ענטהאלט אפטמאל אזא ריהרענדען מאטעריאל וועגען דער אפפערוויליגקייט פון די מנדבים און עסקנים אז עס וואלט כדאי געווען, אז די דאזיגע דאקומענטען בעזונדער איפצוזאמלען. אין ליכט פון די דאזיגע ריין מענשליכע דאקומענטען ווערען גלייך אלע רעוואלוציאנערע-פראזען און דער אייבינער אמת וועגען די אונצורייסבארע באנדען, וועלכע פעראייניגען דאס יודישע פאלק מיט ארץ-ישראל קומט דא צום העכסטען אויסדרוק.

878 פונקטען, שטעדט, שטעדטלעך, דערפער, כמעט אלע זענען געווען בעטייליגט אין דער ארבייט פאר גאולת הארץ. 789.605.86 זל. האבען די דאזיגע פונקטען געגעבען פאר'ן קק"ל אין תרפ"ט געגענאיבער 529.613.82 זל. אין יאהר תרפ"ח, א צוואוקס פון 260.000 זל. אדער 49 פראצ. דער דאזיגער וואוקס איז נישט פעראורזאכט געווארען דורך קיין אויסערגעוועהנליכער אקציע, נאר איז א רעזולטאט פון די פערגרעסערטע אנשטרענגונגען, וועלכע עס האבען געמאכט דער גרעסטער טייל פונקטען אויף אלע געביטען פון דער קרן קימת-ארבייט. צווישען די פונקטען, וואס האבען דערגרייכט א בעדייטענדען צוואוקס אין ווערט צו פערצייכענען: ווארשא מיט 70.000 זל. אין תרפ"ט געגענאיבער 29.062.62 אין תרפ"ח, בריסק מיט 9416.61 זל. אין תרפ"ט 3586.70 זל. אין תרפ"ח, גראדנא פון 7647,53 זל. אויף 13137.69 זל. אין תרפ"ח, לידא פון 4060.29 אויף 10624.01 זל. לאדז פון 34871.93 אויף 50479.39 זל. און אסך אנדערע.

ווען מיר נעמען אלס מאסשטאב די הכנסות פון קרן קימת אין פוילען 1 זלאטי א יאהר אויף א קאפ שטעלט זי די דאזיגע רשימה נישט פאר קיין אידעאל בילד. זי בעווייזט נאר בלויז, אז מיר דערנעהנטערען זיך צו די אויפשוואונג-יאהרען פון 1924-1925. און ווען מיר זאלען אורטיילען לויט די הכנסות פון דער חיי-יאהריגער תשרי-אקציע, וועלכע ווערט זיכער שלאגען דעם רעקארד פון די לעצטע יאהרען און לויט דעם גרויסען אויפברויז נאך די לעצטע געשעהענישען אין א"י, קען מען דרייסט בעהויפטען, אז מיר שטעהען פאר א נייעם גרויסען אויפשוואונג פון קרן קימת אין פוילען.

די טאבעלע ענטהאלט אויך א געוויסע צאהל ישובים, וואס האבען זיך לגמרי נישט בעטייליגט אין די הכנסות אבער מען דארף פעסטשטעלען, אז דאס זענען מעהרסטענטייל דערפער וואס פערמאגען נישט די נויטיגע עסקנים. עס געפונען זיך אבער אין דער רשימה אזעלכע פונקטען, וואס פערדינען יא געשטעמפעלט צו ווערען צוליב זייער נאכלעסיגער בעציהונג און דאס זענען: אסטראלענקא, הרובי-עשוב, טומשיב לובעלסקי, סאסנאוויעץ (תרפ"ח בעסער) פיעטרקאוו טריב, פוזען, ראדאם ראדאמסק און אנדערע.

לשבח דארפען דערמאנט ווערען די פונקטען, וואס האבען איבערגעשטיגען דעם ארויפגעלעגטען קאנטינגענט. אדער איהם גענצליך כמעט געדעקט. די דאזיגע פונקטען זענען: אסטריגא [illegible] אווגוסטאוו, בערעזטעטשקא, ביאלאווארקא, ברזאסטאוויצע, גרודעקוויל, דאווידגרודעק, דראהיצין פול. דעמידובקה, השאצהא, ווארארכיב, ווארקאוויטש, חישניוביעץ, וואלקאוויסק, זאוויערציע, הארזעלע, לעגין, לירא, ליפנא, לוליניעץ, ליסקאוו, מאקאוו, נארעווקא ניעסחיעזש, סארני, סאקולקה, סטאלין סטאלפצי, סוויסלאטש, פרזשאנא, קאמען קאש, קיעוואן, ראטשקי. ראפאלובקה סט. ראזישץ, רוזשאנא, גראדנא. שערפץ די עסקנים אין די דאזיגע שטעדט א עפענטליכען יישר-כח.

לויט די ראיאנען נעהט אויפ'ן ערשטען ארט וואהלין, וואס לייסטעט דאס בעסטע פאר'ן קרן קימת. דאן ביאליסטאק, פאליעסיע, ווילנא, נאוואגרודעק און אמשוואכסטען שטעהען די קאנגרעס-פוילישע וואיעוואדסטוועס: ווארשא, קעלץ, לובלין און לאדז.

בעמערקענסווערט איז אויך די טאבעלע לויט די בעזונדערע הכנסה-צווייגען. אויפ'ן ערשטען ארט געהען די פושקעס, וועלכע האבען אין תרפ"ט געגעבען 256,529,19 זל. געגענאיבער 208,794.75 זל. אין תרפ"ח. די איינשרייבונגען אין „ספר-הזהב" זענען געשטיגען פון 18,269 99 אויף 94 769 99 זל. א-דאנק דער ספעציעלער ארבייט פון דער א"י דעלעגאציע, אסך געשטיגען אויך זענען די הכנסות פון די בתי מדרשים (פון 39,616.80 זל. אויף 42 405 44 זל) וואס עס איז צוצושרייבען דער אריינדרינגונג פון רעיון גאולת הארץ אין די ווייטע קרייזען פון רעליגיעזען יודענטום.

אויך די אקציע צווישען די שול-קינדער האט געגעבען גוטע רעזולטאטען (פון 14,960,45 זל. אויף 21.272,69 זל.) פערדאפעלט האבען זיך אויך די הכנסות פון דער פורים-אקציע און די תרומות פאר'ן יער הרצל, די לעצטע זענען בעזונדערס געשטיגען א-דאנק דער אקציע פון „השומר-הצעיר" פאר זייער חורשה אין ארץ-ישראל.

דער סך-הכל — א אלגעמיינער, בעדייטענדער וואוקס פון נאציאנאלער ענערגיע און א אנזאג אויף א גרויסען אויפשוואונג אין קרן-קימת און במילא אויך אויף אלע געביטען פון דער אויפבוי ארבייט אין א"י. דער נאהענטסטער ציעל — 1 זלאטי אויף א קאפ יעהרליך דארף דאס פוילישע יודענטום נעבען אויף גאולת הארץ. אין דער ריכטונג דארפען געמאכט ווערען די אנשטרענגונגען פון די אלע עסקנים, וואס האבען נאך דעם מינימום נישט דערגרייכט.

ברויזענדע ליעד פון שיר-השירים, וואס שמעקט מיט בשמים און פון נאר וואס רייף-געווארענע עפעל-סעדער... ווען נישט דאס קליינע יתוש'ל, דאס קליינע שטעכעדיגע ווערעמעל וואס פערדאכט אין זיין נאמען, וואלט נישט געזויגען מיין הארץ, וואלט איך דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט געווען.

צו מיין פרוי פלעגען קומען קאלעזשאנקעס, אויך יונגע און נאר-וואס געהייראטעטע פרויען. זיי פלעגען געהן צוזאמען שפאצירען, אין קינא, אין טעאטער, אויף קאנצערטען, אויף מאסקען-בעלער, איך פלעג פון דעם אלעם וויסען, אבער פארט נישט איבערגעקלערט אזוי פיעל, ווייל איך האב דערין נישט געזעהן אזעלכעס, וואס זאל מיך בעאונרוהיגען. איך האב אין גארנישט געקענט חושד זיין מאן פרוי'ס קאלעזשאנקעס. זיי זענען געווען טעכטער פון רייכע, חסידישע עלטערען. איך האב געקענט זייערע מענער, אויך יונגעלייט פון זעלבען גערער שטיבעל, מיט וועלכע איך האב צוזאמען געלערענט. נו, געה טראכט וועגען עמיצען, אין וועלכע דו ביסט אין גארנישט איבערצייגט! אררבה, דאס פריינדשאפט זייערע'ס איז מיר שטארק געפעלען, ווייל איך בין זיכער געווען, אז מיט זיי נעהענדיג, אדער מיט זיי פערברענגענדיג איז די איפהיטונג פון מיין פרוי די סאלידסטע, די בעשיירענסטע און די בעשטענדיגסטע און איך קאן זיין רוהיג און גלויבען אין איהר עהרליכקייט, אין איהר נשמה ריינקייט אפילו ווען איך זעה זי נישט, אפילו ווען זי איז אין דער היים נישטא.

האב איך געגעסען קעסט און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אויסגעווארצעלט פון מיר יעדען קלענסטען ספק, אפילו א וועלכען ס'איז שפור פון חשד איבער מיין פרוי. איך האב זיך מיט איהר איינגעלעבט, וואס מעהר זיך אין איהר איינגעליעבט און זיך צו איהר צוגעהערט מיט דער גאנצער געהארכזאמקייט. אבער נישט אייביג קאן מען דאך עסען קעסט און נישט שטענדיג קאן מען ליגען איבער שווער אין שוויגער'ס פלייצעס. אלץ האט דאך א גרעניץ און א מענש מוז דאך סוף כל סוף טראכטען וועגן תכלית. און וועגען א אייגענע היים. האב איך זיך איינמאהל פערטראכט וואס וועט זיין מיין תכלית, ווי לאנג איז דען דער שיעור קעסט צו עסען? אזעלכע פראגעס האבען מיך אנגעהויבען מאטערען און איך האב געזוכט א וועג, ווי אזוי צו בעפרייען זיך פון מיין שווער'ס קעסט און אליין אנהויבען שטעלען זיכערע טריט אויף גאט'ס-וועג.

מיין שוויגער-עלטערען האבען נישט געוויסט מיט וואסערע געדאנקען איך טראג זיך ארום. נישט זיי האבען ביי מיר אזעלכע מחשבות'ען ארויסגערופען

צי קאן עגזיסטירען א פעראיין

פון האנדעלס-און-ביורא-אנגעשטעלטע אין ראדאם, וועלכע ווערט געגרינדעט און בעאיינפלוסט פון א פארטיי?

די פראגע האט שוין געברויכט ווערן געפרעגט נאך מיט צוויי חדשים צוריק. דאמאלס טאקי איז זי געווען זעהר אקטועל און דער פערדרוס איז געווען גענוג גרויס לגבי די, וועלכע שטעלען קאפריזען וכפרט פארטייאישע העכער ווי די פאקטישע אינטערעסען.

א צייט לאנג האט זיך געהאנדעלט, אז אויפ'ן ראדאמער פלאץ זאל ענטשטעהן א שטארקע פראפעסיאנעלע ארגאניזאציע פון האנדעלס און ביורא-אנגעשטעלטע, די ארגאניזאציע זאל ווערן געשטעלט העכער ווי דער מאמענט פון קאנען זיך גרויסען פאר זייער פארטיי-צענטראלע. מתחילת האבען מכלומרשט אלע דאס פערשטאנען, מ'האט אלץ געוואלט איבערווארטען דעם צווייטען צד טאמער וועט יענער נישט אויסהאלטען, וועט ער קאנען דעם מאמענט אויסנוצען. ממילא איז די פערהאנדלונג וועגען קאנסאלידאציע צוגעגאנגען א ביסעל כשורה. אלץ איז צושטאנדגעקומען, אפילו ביז א געמיינזאמע אלגעמיינע פערזאמלונג. אבער דער רעזולטאט פון דער גאנצער פארברייטונג'ס ארבייטען די גדולים האבען זיך אויסבאהאלטען און די קלענערע האבען גענומען דאס ווארט. זיי האבען טאקי אויסגעפיהרט. אז נאך א פאר שעה כומלען איז מען צוריק ארויף אויף ווארשאווסקע 12 און ווייטער געקליגט זעלבסשטענדיג.

דערמאנענדיג וועגען יענער אלגעמיינער פערזאמלונג וויל איך ארויסזאגען א השערה, אז דאס וואס ס'איז נישט געווען א גרעסערע צאהל פערזאמעלטע איז עס דערפאר, וואס סוף כל סוף האבען די ברייטערע קרייזען פון ביורא און האנדעלס אנגעשטעלטע, די וועלכע זענען ווייט צו געהערען צו א וועלכע ס'איז פארטיי — א געוויסען פערדאכט צו א זעלכע פערזאנען אפילו וועלכע זענען א געמיש פון פארטיי אנגעהעריגע. דער מוסר השכל דאפון איז: וויל מען אזא פעראיין שאפען, מוזען טוהן אזעלכע, וועלכע זענען ווייט פון צו קאנען זיי חושד זיין, אז זיי האבען נישט די ערנסטע כונה פאר דעם פראפעסיאנעלען אינטערעס נור פאר עפעס אנדערש. דאס לאזט זיך אויך בעשטעטיגען דערמיט, וואס הגם ס'איז טעטיג א פעראיין, אבער ס'הערט זיך גאר נישט פון זיין טעטיגקייט און קיין בעסערע אויסזיכטען זענען נישט דא.

זאל די וועגדרונג אריינדרונגען אין די ערנסטע געדאנקען פון די ערליכע מענשען, וועלען זיי אזא פעראיין שאפען. וועלכער וועט דינען די אינטערעסען פון די ברייטע קרייזען פון ביורא און האנדעלס-אנגעשטעלטע און אויפ'ן רוף פון די זעלבע וועלען אלע פעראינטערעסירטע זיך געוויס שטעלען.

ל. פ—ן.

צוליב א פאר שטיוועלער...

מיין שכן, ר' בערעלע מעקלער, האט א חוקה צו קומען צו מיר יעדען שבת-צונאכט שפילען שאך. ווי געוועהנליך, האב איך מיין דינסט געהייסען מאכען טהיי, אנצינדען דעם גרויסען זשיראנדעל און איך אליין האב זיך גענומען צוגרייטען און אויסשטעלען דעם שאך. איך האב אנגעשטופט מיר א פאפיראס מיט א ביסעלע גוטען טורעצקען און אנלעהנענדיג זיך אן מיין פאטער-שטול, האב איך מיין בליק געווענדעט צו דער טהיר, אז מיין פארטנער, ר' בערעלע מעקלער, זאל שוין אריינקומען.

איך האב דערווייל אנגעגאסען א גלעזעל טייה און לאנגזאם געשאטען דעם צוקער און בשעת-מעשה בין איך געווען זיכער, אז ווי איך וועל נאר נעמען דאס גלעזעל טייה צום מויל, וועט ער זיכער אריינקומען. און כך הוה, ער איז אריינגעקומען, אבער זעהר פער'מרה-שחורה'ט, גארנישט דער זעלבער ר' בערעלע. איך האב זיך געפרואווט נישט מאכען וויסענדיג און זאגענדיג איהם דעם ברייטען גוט-וואך, האב איך אנגעהויבען אונטערצוברומען א ניגונ'דעל, וואס ר' בערעלע האט ליב, כדי איהם אויפצוהייטערען. אבער ר' בערעלע זיצט ווי פערשטיינערט, פערטראכט און אויף זיין פנים קאן מען דערקענען, אז ער לעבט איבער א טראגעדיע. איך האב איהם פארזיכטיג אונטערגערוקט א גלעזעל טייה און גלייכצייטיג אויפגעשטעלט דעם שאך און געמאכט א צוג. אז איך האב געזעהן, אז ר' בערעלע שווייגט אלץ, האב איך איהם גענומען אויפ'ן פערהער:

— וואס איז אייך ר' בערעלע? אפשר איז אייך נישט גוט און טאמער עפעס אנ'אומגליק, איז אויך גלייכער, ר' בערעלע, אז איהר זאלט אייך אפרעדען פון הארץ.

ר' בערל האט אויף מיר א קוק געטוהן און שווער אנגעזיפצט.

— ס'איז מיר א חרפה אייך צו דערצעהלען. ווארום וואס וואלט דען מיר געפעהלט, ווען איך האב אנשטאט די 4 טעכטער מיינע, פיער זיהן? זיי וואלטען מיר צוגעהאלפען צו פרנסה און כ'וואלט זיי שוין לאנג געהאט מגדל געווען און טאקע נחת געהאט; מיט טעכטער אבער איז דאס נישט שייך, ס'איז היינט לייכטער צו פאהרען נאך כינע, איידער חתונה צו מאכען א מויד. און פון פערדינען איז דאך אפגערעדט, ווארום ווי פאסט דאס פאר זיי, אז זיי זאלען געהן ארבייטען? דער טאטע איז דאך ראטשילד, אדער שערשעווסקי; איך וואלט זיי שוין מוחל געווען זייערע פערדינסטען, אבי זיי זאלען מיר נישט פערוואנדלען מיין שטוב אין א גיהנום. איך וועל נישט רעדען פון די יעהרליכע צרות מיינע, ווי: קליידער, מאנטלען, שיך, בעלער, טעאטערס, כ'מוז אייך זאגען, אז איך דערלעב איבערצוקומען א סעזאהן און ארויסצולאזען די טעכטערלעך אין גאס

און ניט זיי האבען אפילו מיר געגעבען אנצוגעהערען, אז דער זמן פון די צוגעזאגטע קעסט ענדיגט זיך. מיין שווער איז גענוג רייך געווען. ער האט געפיהרט גרויסע געשעפטען, וואס האבען דאן געבראכט קאלאסאלע פערדינסטען. א חוץ א גרויסער וואלד-סוחר, איז ער אויך געווען צושטעלער (פאדריאטשיק) און אויסגעפיהרט פערשידענע אינוועסטיציעס, ווי אויסבויען בריקען, שאסעען און אנדערע צושטעלונגען פאר דער דאמאלסדיגער רוסישער רעגירונג. מיין שווער'ס עשירות איז געוואקסען און קיין שום גרונד איז נישט געווען צו טראכטען, אז איך זאל רעכט זיך פיהלען פאר אנ'איבעריגען אין מיין שווער'ס הויז. דאך האב איך געשטרעבט צו ווערען א מענש פאר זיך און נישט זיין אנגעוויזען אויף קיינעם.

איך האב, אלזא, איינמאהל מיטגעטיילט מיין שווער און שוויגער, דאס איך האב בעשלאסען אנהויבען האנדלען און אפילו זיך דינגען א אייגענע וואהנונג. מיין פארשלאג האט אויסגעזעהן נישט פראקטיש און מיין שווער האט געפרובט מיר אפצושלאגען דעם חשק פון ווערען זעלבסשטענדיג, ערקלערענדיג מיר, אז פאר זיינעטוועגען קאן איך קעסט עסען ווי לאנג איך וויל נאר. אזוי ווי איך האב זיך אבער נישט געלאזט אפרעדען, האט מיין שווער איינגעשטימט מיך צוצונעמען אלס שותף אויף געוויסע פראצענטער צו זיינע געשעפטען. איך האב מיין נדן, וואס איז געווען איינגעלעגט אין א גרויסע באנק, ארויסגענומען און געקויפט דערפאר בשותפות א גרויסען וואלד מיט מיין שווער. איך האב דאן נישט געוואוסט בלייבען ביי מיין שווער און זיך איינגעארדענט א פרעכטיגע וואהנונג אויף א צווייטע גאס.

די שטויס-קראפט, וואס האט מיך געשטופט צו ווערען זעלבסשטענדיג איז געווען, וואס איך האב זיך געוואלט פלייסען פאר מיין פרוי, ווייזען איהר, אז איך בין נישט פויל, און, אז איך וויל נישט שטענדיג זיין אבהענגיג פון עמיצען-ס'איז. איך האב מיין פרוי געוואלט איבערצייגען אין מיינע האנדעלס-פעהיגקייטען און ווייזען איהר, אז איך טראג אויף זיך אנ'עול און טראכט וועגען אונזער ביידענס צוקונפט. איך האב געהאט נאך א טענדענץ: איך האב אויס ליבע צו מיין פרוי געוואלט איהר מאכען סיורפריזען, ווי קויפען איהר שעהנע פרעזענטער, צוטיילען איהר פערשידענע פערגניגענס און געבען איהר די מעגליכקייטען צו פערשאפען זיך אלץ, וואס איהר הארץ גלוסט. אלץ אזעלכע זאכען, וואס ביי קעסט-עסען ווען מ'וואוינט און מ'עסט ביי יענעם, מעג עס זיין אייגענע עלטערען, קאן מען עס נישט בעוויזען. יא, נאך איין סוד מוז איך יעצט ענטפלעקען און דאס איז געווען די ריכטיגע אורזאך. וואס האט מיך געשטויסען צו געהן פאר זיך. געווען איז דאס, וואס מיין פרוי האט מיר ערקלערט, הגם אויף א זעהר דעליקאטען אופן, אז זי וואלט זיך געוואונשען ארויסצוציהען פון טאטען, זיך איינארדנען א אייגענע וואהנונג ווייט פון די טאטע-מאמע און איך זאל אנהויבען אליין האנדלען.

איך האב זיך ארויסגעצויגען פון מיין שווער, איינגעארדענט מיין וואהנונג אין שענסטען קאמפארט, אנגעהויבען בשותפות האנדלען מיט מיין שווער און איך בין געווארען נאך מעהר

אריין בעקליידט און בעשיכט. פיל איך, אז ס׳איז מיר אראָפּ א שטיין פון הארץ, דאָס אלץ וואָלט גאָרנישט אויסגעמאַכט. ווען נישט די אומגערעכטע צרות.

אָט זיצען זיי טעג און נעכט און מ׳קלערט נאָר, ווי אזוי צו מאכען אָדער צו קויפען פרישע קליידערלעך, לעטשעלעך, היטעלעך, געפּוצטע און נישט געפּוצטע, און נאָך אזעלכע זאַכען. אָט, צ. ב., איז איצט דער סעזאָהן פון קאַלאָשען, שניעגאָווצעס, איז ווייס איך שוין פון יאָהרען מיין חוב. אוועקציעהן און ברענגען זיי פון די פירמעס. וועלכע זיי פערלאַנגען. אָט, צ. ב., מיין עלטסטע טאָכטער קאָן נישט פערליידען די „קראַיאָווע וויראָבען״, זי וויל נאָר „זאַגראַניטשנע״ און מאָקע שוועדישע. מיין צווייט טעכטערל וויל נישט אנדערש, נאָר „פּעפּעגע״, זי זאָגט, אז דער עיקר איז, אז מ׳זאָל זיך אליין אונטערשטיצען. די דריטע וויל נישט אנדערש, נאָר „דושענטעלמאַן״, איהר געפעלט, זאָגט זי, דער נאָמען. מיין מיזיניקל וויל נישט אנדערש, נאָר רוסישע, זי וויל אונטערשטיצען די „סאָוויעטען-מאַכט״, זי איז פּראָלעטאַריש געשטימט.

איז ווי דאכט זיך אייך, ר׳ שיעלע? דאָכט זיך, ס׳איז גענוג פאר מיין שוואכען גוף צו שלעפּען דאָס וועגעלע, איז אָבער דער אומגליק, וואָס ס׳קומען אונטער נייע מאָדעס. אָט איז מיין עלטסטע טאָכטער געקומען מיט א פרישען פּלאַן, אז צום פרישען סעזאָהן, ס׳הייסט היינט, וויל זי נישט אנדערש, נאָר שטיוועלעך און טאַקע די אמת׳ע שוועדישע. זי זאָגט מיר באַלד, אז די „קראַיאָווע״ זענען די „פּאָספּאַליטע״, און די ליסקע איז נישט „זגראַבנע״ אין זיי. מיין צווייט טעכטערל האָט נישט קיין צייט און זי האָט שוין געבּרענגט א פּאָר „פּעפּעגע״ אין זי מאַכט פּראָבע ביים שפּיגעל. דאָס דריטע — האַלט אין האַנד א צייטונג און קוקט אויף די רעקלאַמעס פון „דושענטעלמאַן״, ס׳געפעלט איהר, זאָגט זי, דאָס קליינע הינטעלע, וואָס שטעהט צוזאַמען מיט די רעקלאַמאָווע פּיסלעך. דאָס מיזיניקל שרייט געוואַלד, אונזערע פּראָלעטאַריער זענען אויך ביים שכל. איהר וועט אליין נישט אויסנוצען אלע לוקסוסען, מיר זענען מעהר בערעכטיגט פאַר אייך! דערפאַר כאַפּט זי מיך אַרום און קושט מיר אין פּנים. אין די הענד, — טאַטעשי! דו ביסט דאָך א מענש. וואָס דו ווערסט „אונטערדריקט״, דאַרפסטו שטיצען אונזער אידעע. און יעדע פון זיי שרייט און אגיטירט פאר איהר „שטיוועל-אידעע...

מיין אלטיטשקע אליין רופט זיך אָפּ: — ווייסטו וואָס. בערעלעשי קרוין אפשר וועסטו שוין מיר אויך קויפען א פּאָר שטיוועלעך? — איז ווי טעכטער האָבען דערהערט, אז די מאַמעשי וויל אויך שטיוועלעך, איז געוואָרען שוין ושמחה. זיי האָבען צווישען זיך בעשלאָסען צו פיהרען א פעראייניגטען פראָנט און אויסגעקעמפען פאַר דער מאַמעשי שוואַרצע אין פאר זיי טשעליסטע און אנדערע קאָלירען.

וויפיל איך האָב מיט זיי איינגעטענה׳ט, ס׳טייטש: קינדערלעך, צוואָס דאַרפט איהר שטיוועלעך, אז לאַמפּערען ברענען אין גאַס, די גאַסען זענען אויסברוקירט, קיין בלאָטע זעהט מען נישט פאַר א רפואה, אמאָליגע יאָהרען איז געווען עפּעס אנדערש, קיין לאַמטערען זענען נישט געווען, בלאָטע גרויסע, די הילצערנע טראָטואַרען צעבראָכען. אָבער היינט צו-וואָס דאַרפט איהר שטיוועלעך? איך וועל אייך קיין שטיוועל נישט קויפען. איך בין נישט פון זינען אַראָפּ. ניין! ווי מיינע חברה האָבען דאָס דערהערט, איז אין שטוב געוואָרען חושך. מיין אלטיטשקע האָט מיר דערלאַנגט א בינטעל מוסר, אז ס׳איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען: ביזט אַכזר, ביזט א שלעכטער טאַטע! די טעכטער האָבען צוגעהאָלפען. די אָנהענגערין פון די סאָוועטישע האָט געשריגען, אז ס׳איז „א זומהייט״. די „פּעפּעגע״ האָט געקוויטשעט, אז ס׳איז א „בעזהעפּעלנאַשטש״. די „דזשענטעלמען״ — אז איך בין נישט קיין „דושענטעלמען״, די „רוסישע״ האָט געשריגען, אז איך בין א קאָנטר-רעוואָלוציאָנער, א פאַשיסט, און ס׳איז געוואָרען אזא יללה, אז איך האָב געפיהלט, אז כ׳וועל פאַלען אין חלשות, דער קאָפּ האָט זיך מיר פערדרעהט. פאַר די אויגען זענען מיר דורכגעגאַנגען שטיוועל: שוואַרצע, טשעליסטע, שאַרע, ברוינע, רויטע בלויע, אלע קאָלירען, א מיש-מאַש. איך האָב געשריגען: גענוג! גענוג! איך וועל אייך ברענגען שטיוועל און זייט גליקליך מיט אייערע הפקר׳דיגע ליטקעס צוזאַמען! איך בין קוים אַרויס, ווי פון א שריפה.

נאָר אזוי ווי ס׳רוישט מיר שטאַרק אין קאָפּ און ס׳שווינדעלט מיר נאָך פאַר די אויגען א ביסעל, בין איך אויך אריין צו אייך זיך אויסניכטערען. איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, ר׳ שיעלע, עפּעס גלויבט זיך מיר נישט, אז מיינע אייגענע טעכטער מיט דער מוטער זאָלען וועלען מיך אומברענגען צוליב א פּאָר שטיוועלעך, קומט דאָך אויס, אז די ליטקעס זענען וויכטיגער און טייערער פאַר׳ן טאַטען!

— איי, איי, ר׳ בערעלע! זאָלט איהר מיר מוחל זיין. איהר זענט במחילה, א גרויסער שוטה, ווייל איהר זענט צו ווייט מיט זיי פערקראָכען, ווייל מיט פרויען און קינדער טאָר מען אזוי ווייט נישט געהן. זיי האָבען שווערע פיס און לייכטע קעפּ...

שיעלע.

א גליקליכער מענש.

פערשטעהט זיך, אז זינט איך האָב זיך אָנגעהויבען פערנעמען מיט מסחר, בין איך שוין ווענינגער געזעסען און געלערענט אין שטיבעל, איך בין אויך ווענינגער געזעסען אין שטוב. געווען פיעל טעג אין דער וואָך, וואָס איך בין אין דער היים אינגאַנצען נישט געווען, איך בין דאַן געווען הינטערוועג׳ס, געפאָהרען אין די וועלדער, וואו איך האָב זיך בעקענט און שטודירט דעם האָלץ-מסחר. געלערענט אויף אויסענווייניג ווי יעדער בוים הייסט און צו וואָס יעדער בוים קאָן פערנוצט ווערען. איך בין געקומען אין האַנדעלס-בעציהונגען מיט פערשידענע מענשען. דער וואַלד-מסחר האָט זיך דאַן צעבליהט. מ׳האָט אומגעלעגט גאַנצע וועלדער מיט אַלטע טיעף-איינגעוואָרצעלטע סאָסנעס און דעמבעס, וואָס האָבען יאָהרען-לאַנג געשטאַנען און גענעכטיגט אין שויס פון מאַמע-ערד. זיי אָבגעריסען פון זייערע נעסטען און — זייער היים-לאַנד. געזונדטע פויערים מיט העק און זעגען האָבען אונטערגעשניטען די ביימער מיט זייערע וואָרצלען, נאָכהער זיי מיט זעגען אויסגעגלעט און צוגעשניטען יעדען מין האָלץ און זיי בעזונדער אויסגעפּאַרטיגט. צום סוף זענען געקומען יודישע און דייטשע סוחרים, וואָס האָבען אָבגעקויפט דאָס האָלץ, וואָס איז אויפגעלאַדעוועט געוואָרען אויף פיהרען, וועלכע האָבען דאָס אלץ אוועקגעפיהרט צו דער באַהן, פון וואַנען ס׳איז עקספּאָרטירט געוואָרען קיין דאַנציג און פון דאָרט אין ווייטען אויסלאַנד.

די געשעפטען זענען אוועק גוט. איך האָב שנעל תופס געווען די וואַלד-בראַנזשע און ביי יעדער טראַנזאַקציע פערדינט שעהן געלד.

מיין פרוי פון איהר זייט האָט זיך געסטאַרעט אונזער הויז צו פערשענערן, צו פעראינטעליגענטישען, אָדער ווי מ׳רופט עס היינט, אייראָפּעאיזירען — אודאי, אז די געשעפטען זענען גוט, געלד פערדינט מען גענוג, געבילדעט און אַריסטאָקראַטיש איז מען אויך, היינט פאר וואָס זאָל מען טאַקי נישט איינפיהרען אביסעל מעהר אייראָפּעאישקייט און זיך פיהרען לויט׳ן שטייגער פון דער הויך-אדעלינער אינטעליגענץ. איז מיין שטוב ביסלעכווייז געוואָרען א אָרט פאר פערשידענע פערוויילונגען, ס׳זענען געקומען צו אונז צוגאַסט פערשידענע בעקאַנטע. אזוי פרויען און אזוי מענער, אביסעל מיינע בעקאַנטע און א ביסעל מיין פרוי׳ס בעקאַנטע. די בעקאַנטע האָבען געברענגט זייערע בעקאַנטע און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער. די געזעלשאַפט, וואָס האָט פערקעהרט אין מיין הויז איז, פערשטעהט זיך, בעשטאַנען פון לויטער אינטעליגענץ, וואָס האָבען ניכט אויסגערעדט א וואָרט יודיש, נאָר רוסיש, אָדער פּויליש. די הערען האָבען געטראָגען קורצע קליידונג, מעשה אייראָפּעער. פיעל פון זיי זענען געווען שוין עלטערע, אָבער נאָך גענוג פּאַצעטיש. א טייל זענען זאָגאַר נאָך געוועזען קאַוואַלירען, ס׳הייסט בחורים, וואָס זענען געווען שוואָגערס אָדער ברודערס פון מיין פרוי׳ס בעקאַנטע קאָלעזשאַנקעס און מיין פרוי איז פּשוט געוואַקסען פון נחת און צופרידענהייט, וואָס ס׳קומען איהר בעזוכען אזעלכע אָנגעלענטע געסט. איך האָב גאָרנישט געהאַט דאַגעגען. איך בין צופיעל געווען אריינגעטוהן אין מיין האָלץ בראַנזשע, צוליב וואָס כ׳בין פיעל טעג געווען פערטרייזט פון דער היים און דערפאַר טאַקי האָב איך געפיהלט א טיעפע דאַנקבאַרקייט פאר מיין פרוי׳ס קאָלעזשאַנקעס, וואָס ווילען און „כאָוויען״ מיין פרוי אין איהרע איינזאַמע מינוטען.

ווען כ׳בין געקומען אהיים איז ס׳איז מיר אויסגעקומען צו פערברענגען מיט דער געזעלשאַפט ביי זיך אין דער

וואס הערט זיך אין ראדאם.

קיין פאָלק׳ס-שולע איז נישטא און די תלמוד תורה איז געשלאָסן.

א שטאָדט ווי ראדאָם, וועלכע צעהלט העכער 30 טויזענד יודישע נפשות פערמאָגט בּיים היינטיגען טאָג נישט מעהר ווי א תלמוד תורה, פאר קינדער פון אונפערמעגליכע און אָרימע עלטערען. און אויך פאר קינדער, וועלכע האָבען אינגאַנצען קיין עלטערען נישט און זענען האלבע, אָדער קיילעכדיגע יתומים. דאָס איז די איינציגע אנשטאַלט, וואו אָרימע קינדער בעקומען גייסטיגע שפייז, וואָס בעשטעהט אַ ביסעל פון יודישע למודים, ווי עברי, תנ״ך, גמרא און אביסעל עלעמענטאַרע וועלטליכע לימודים.

די ראַדאָמער תלמוד תורה עקזיסטירט שוין יאָהרען, אָבער קיינמאָהל נאָך איז זי נישט צוגעפיהרט געוואָרען צו אַזאַ פינאַנסיעלען קריזיס ווי היינט, ווען אין דער יודישער גמינע זיצען א גרעסערע צאָהל פרנסים פון דער ראדאָמער אָרטאָדאָקסיע. גראד היינט, ווען די דאָזיגע פרנסים צורייסען זיך דעם יאַשטשיק פאר דער הייליגער תורה, זענען מזכה יודען מיט כשרות, יודישקייט און בכלל מיט אַלע מינים רעליגיעזע תצטרכות׳ען, גראד אין דעם מאָמענט ווען זיי פיהרען־אויס די געטליכע מיסיאָן אין דער גמינע, איז די תלמוד־תורה געשלאָסען געוואָרען און הונדערטער אָרימע קינדער, וואָס האָבען געצויגען זייער איינציגע יודישע יניקה פון אָט דעם קוואל — זענען פערטריבען געוואָרען פון די געצעלטען פון תורה.

פאר וואָס איז די תלמוד־תורה געשלאָסען געוואָרען? — די סבה איז א גענוג קלאָרע: די מלמדים הונגערען, די לעהרער׳ס בעקומען נישט אויסגעצאָלט זייערע פענסיעס. יעדען קומט פערלנגענע חובות פאר גאנצע חדשים. די גמינע הקדושה האַלט אין איין טיבסידירען, אָבער צאָהלט נישט אויף אַ גראָשען, טאָ פון וואַנען זאָל זיין אויסצוהאַלטען די מלמדים מיט די לעהרער׳ס?

געהען דעלעגאַציעס פון עלטערען אין דער גמינע אריין, ברעכען די פיס און בעטען תחנונים: עפענט די תלמוד־תורה פאר אונזערע קינדער, איהר זענט דאָך אַ רעליגיעזע גמינע און ערציהען קינדער פאר יודען — דאָס איז דאָך אייער אויפגאבּע, טאָ ווי קענט איהר צוקוקען ווי אונזערע קינדער וואַלגערען זיך ארום אויף די גאַסען און ווערען ווילד און צעלאָזען? — פאר וואָס צאָהלט איהר נישט אויס די סובסידיעס? —

„פערשטעהט זיך״, די רעליגיעזע גמינע. האלט זי אָן אסיפות און די אסיפות בעשטימען צורופען צווייטע אסיפות און די תלמוד־תורה שטעהט אַלץ געשלאָסען. ס׳איז שוין נאָכ׳ן זמן אַ שעהנע פּאָר וואָכען און די למודים אין תלמוד־תורה האָבּען זיך נאָך נישט אָנגעהויבען.

ענדליך האָט דער תלמוד־תורה־קאָמיטעט אויסגע׳פועל׳ט, אַז די גמינע זאָל איהם ערלויבען צו איינקאַסירען ביי די עטאַט־צאָהלער׳ס דעם קהלה־שטייער אויף אַ סומע פון 10 טויזענד זל. וואָס זאָל זיין יחלוקו. ס׳הייסט, אַז די גמינע זאָל בעקומען העלפט און די תלמוד תורה העלפט אַלס קאָנטאָ אויף איהר סובסידיע.

זענען די קאָמיטעט־מיטגלידער אוועק זאַמלען די עטאַט־שטייערען און נאָך פיעל אפּעלירען און בעמיהען זיך ביי די עטאַט־צאָהלערס — קוים צונויפגעשטעלט די דערמאָנטע סומע. אָבער דאָ האָבען זיך ווידער געמאַכט שוועריגקייטען. דער דאָזאָר ר׳ נטע ווייסמאַן האָט זיך איינ־געשפּאַרט, אַז מעהר פון 3000 זל. וועט די גמינע נישט געבען אויף תלמוד־תורה, אַנדערש וועט די גמינע נישט אַרויסגעבען די עטאַט־צאָהלער׳ס קיין קוויטירונגען אויף זייערע איינגעצאָהלטע געלדער. דער ת״ת־קאָמיטעט וואָלט געוועןָ פערהאַלטען די גאַנצע 10.000 זל. קען ער אָבער עס נישט טוהן, ווייל ער מוז אַרויסגעבען אָפיציעלע קוויטירונגען פון גמינע. אַז זיי האָבען שוין בעצאָהלט די „סקלאַדקע״ און אַזוי ווי אַזעלכע קוויטירונגען דאַרף ערשט די גמינע אַרויסגעבען, איז דער קאָמיטעט געוועזען געצווינגען דאָס גאַנצע דורך איהם געזאַמעלטע געלד איבערצוגעבען אין רשות פון גמינע. אַזוי ווי אויפ׳ן געלד איז דאָ אַ סכסוך און דער ת״ת־קאָמיטעט מאָהנט העלפט פון דער סומע לויט׳ן אָבמאַך, איז דער ענין געבליבען הענגען אין דער לופטען.

אינטערעסאַנט איז, וואָס צווישען די עלטערן, וועלכע געהען אין גמינע אינטערווענירען מ׳זאָל עפנען די תלמוד־תורה געפינען זיך אויך בונדישע טאַטעס, וועלכע זענען פשוט געצווינגען אָבצוגעבען זייערע קינדער אין דער תלמוד־תורה, נישט האָבענדיג נאָך אין ראדאָם קיין וועלטליכע יודישע פאָלקס־שולע. אַנדערנגען זייערע קינדער אין די אַנדערע יודישע שולען זענען זיי נישט אימשטאַנד, מוזען זיי שיקען זייערע קינדער אין תלמוד־תורה, זיי זאָלען כאָטש קאָנען אַ ביסעל יודיש עברי.

די „רעליגיעזע״ גמינע אין ראדאָם ווערט אָבער ווייניג־וואָס נתפעל דערפון. אין וואַרשא האָט מען אין גמינע אויסגענוצט די שויבען פאר וואָס זי וויל נישט סובסידירען די פאָלק׳ס־שולע אויב מ׳וועט דאָרט נישט לערנען תנ״ך אין די היטלען. דאגעגען די ראַדאָמער גמינע האַלט, אַז אפילו אַ תלמוד־תורה איז אויך נישט קיין יחסן, און, אַז פון נישט געלד געבען האָט מען קיינמאָהל נישט קיין חרטה.

• קלוג זענען טאקע די „רעליגיעזע״ הורוויטשעס און שיינפעלד׳ס, וואָס ביי זייער גאַנצער „יראת שמים״ און „גאָטספאָרכטיגקייט״ שווייגען זיי אין גמינע וויבאַלד פ׳האַנדעלט זיך נאָר וועגען דיני ממונות...

פאַנטאַסטישער קלאַנג וועגען הנחה־רייזעס קיין אַמעריקע אויף דער קאַליפאָרניער אויסשטעלונג.

קיין בעלנים אין ראדאָם פעהלען נישט.

קומען אריין נעכטען צו אונז אין רעדאַקציע עטליכע יונגעלייט און ווענדען זיך מיט פאָלגענדער פראַגע:

— מיר בעטען זעהר די רעדאַקציע אונז צו טוהן די געפעליקייט און געבען אונז די געהעריגע אינפאָרמאַציעס, וועלכע פאָרמאַליטעטען מען דאַרף ערלעדיגען, כדי צו פאָרען קיין אַמעריקע אויף דער אויסשטעלונג אין קאַליפאָרניע.

— וואָסער אויסשטעלונג, וועלכע פאָרמאַליטעטען?

— וואָס הייסטו די רעדאַקציע ווייסט גאָר נישט דערפון, די גאַנצע שטאָדט קלינגט דאָך מיט דעם!

— מיר הערען עס ערשט איצט פון אייך; אדרבא, דערצעהלט, וועלען מיר וויסען, וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

זענען די יונגעלייט נישט פויל און דערציילען אונז אַזאַ געשיכטע:

נאָר בקרוב וועט אין אַמעריקע זיך עפענען אין קאַליפאָרניע אַ גרויסע וועלט־אויסשטעלונג; בכן, האָט די אַמעריקאַנער רעגירונג בעשלאָסען צוצוציהען צום בעזוכען די אויסשטעלונג וואָס

הײם, אָדער איך בין מיט מיין פרוי געגאַנגען ערגיץ צו־גאַסט צו איהרע בּאַקאַנטע, האָט מיין פרוי רק פערדאַנט, איך זאָל אַנטוהן קורץ און אונבעדינגט רעדען מיט דער געזעלשאַפט נישט קיין יודיש, נאָר רוסיש, אָדער פויליש. זי האָט מיר געגעבען צו פערשטעהן, אַז ס׳פּאַסט נישט פאר איהר און נישט פאר מיר צו בעווייזען אין אַזאַ אינטעליגענטע געזעלשאַפט אין אַ היטעלע מיט אַ לאַנגע קאַפּאָטע און דערצו נאָך שוואַרגאַטשע׳ן אויף „זשאַרגאָן״. זי פיהלט זיך זעהר בעליידיגט און די קאָלעזשאַנקעס איהרע לאַכען פון איהר, האָט מיר מיין פרוי דאַן ערקלערט. ווען איך האָב אין תחילת נישט געוואָלט איינשטימען אויף איהר פאָרשלאַג, האָט מיר מיין פרוי קאַטעגאָריש ערקלערט, אַז זי וועט מיך פערלייקענען. אויב איך וועל נישט אויספיהרען איהר פאָרשלאַג און איבעררייסען איין מאָהל פאר אַלע מאָהל מיט די חסידים אין שטיבעל: — שוין צייט זאָלסט ווערען אַ אינטעליגענט און מעהר אַביסעל אייראָפּעאיש. מיר לעבען דאָך אין אייראָפּע און נישט אין אַזיע — האָט מיין פרוי אַרגומענטירט איהר פערלאַנג. איך האָב קיין אַנדערע ברירה נישט געהאַט און פשוט געצווינגען געווען איינצוגעהן אויף אַ פּשרה. ס׳הייסט איך זאָל זיך אַנטוהן קורץ נאָר אויף דער צייט, ווען צו מיר וועלען קומען מיין פרוי׳ס געסט, אָדער ווען איך מיט מיין פרוי וועלען געהן ערגיץ צוגאַסט. און צו דעם צוועק האָב איך זיך געמוזט עקסטרא מאַכען אַ ספּעציעלען קורצען אַנצוג. אָבער פאר דעם דאָזיגען שריט האָב איך טייער בעצאָהלט און בין דאדורך געצווינגען געווען אַרויסצוטרעטען פון גערער שטיבעל, ווייל ס׳האָט קיין סך נישט געפעהלט, ווען איך גיה אַליין נישט אַרויס, אַז מ׳זאָל מיך אַרויסוואַרפען.

(ווייטער קומט.)

מעהר געניסען פון דער גאנצער וועלט; אין דאָך אָבער די צרה. וואָס א רייזע פון איירָאָפּע קיין אמעריקאַ דאַרף קאָסטען א היבשע סומע דאָלאַרען, וואָס ניטש יעדערער קען עס זיך ערלויבען, און דערצו לאָזט דאָך אמעריקע אריין ביז אויסערוועלטע און אויך ערשט נאָכ'ן ערלעדיגען פיעל פאָרמאַליטעטען — אלזאָ האָט די אמעריקאַנער רעגירונג בעשלאָסען לכבוד דער אויסשטעלונג מעגליך צו מאַכען פאַר יעדערען די נסיעה קיין אמעריקאָ; און אז אמעריטשקאַ וויל איז דאָך נישט שייך! האָט די אמעריקאַנער רעגירונג אָפּגעמאַכט מיט אלע שיפס־געזעלשאַפטען, אז ווי זאָלען יעדען, וואָס וויל פאָרען קיין קאליפאָרניע צו בעזוכען די אויסשטעלונג. פעררעכענען די רייזע קיין אמעריקאָ הין און צוריק בלויז 75 דאָלאַר. און די איבריגע סומע וועט שוין געדעקט ווערען דורך דעם אויסשטעלונגס־קאָמיטעט; ווי מאכט מען אָבער מיט א וויזע? האָט מ'קי די אמעריקאַנער רעגירונג ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג צו איהרע קאָנסולאַטען, אז מען זאָל יעדען בעלן ארויסגעבען אָהן שום שוועריקייטען אלע נויטיגע דאָקומענטען צום פערברענגען אין אמעריקאָ ביז דריי חדשים צייט; און חוץ דעם וועט יעדער בעזוכער פון דער אויסשטעלונג בעקומען אין קאליפאָרניע אויף די דריי חדשים צייט אַן אומזיסטע „קאַוואַרטירע" דירה אלע בעקוועמליכקייטען; וואָרום, אז אמעריקאַ וויל, איז דאָך נישט שייך!

אזוי האָבען אונז גאנץ ערענסט דערציילט די יונגעלייט און אונז ערקלערט, אז אין ראדאָם ווערט שוין שיער נישט געבילדעט א פעראיין פון „בעלנים צו פאָהרען אויף דער אמעריקאַנער אויסשטעלונג", מחמת ווער האָט עס נישט קיין קרוב אין אמעריקאָ — ממילא וועט מען שוין די הוצאות אודאי אויסשלאָגען נאָך מיט א סמיטשיק.

דעם אמת־זאָגענדיג האָבען מיר אין ערשטען מאָמענט אינסטינקטיוו געכאַפּט א קוק אויפ'ן קאלענדאר, צי איז עס אמאָהל נישט א וויץ פון ערשטען אפּריל; און ווען מיר האָבען דערזעהן, אז מיר האַלטען ביי נאָוועמבער און עס גייט צו ווינטער, האָבען מיר אָפּגעקילט דעם ענטוזיאַזם פון די יונגעלייט מיט דער בעמערקונג, אז די גאנצע געשיכטע זעהט אונז אויס זעהר פאַנטאַסטיש און מיר האָבען נאָך וועגען דעם ערגיץ נישט געהערט און נישט געלייענט.

ביים געזעגענען זיך, האָבען די שטאַרק ענטוישטע יונגעלייט ערקלערט, אז דער ערשטער האָט דעם קלאַנג געבראַכט קיין ראַדאָם א שידלאָוועצער בחור. וועלכער זאָל האָבען בעקומען וועגען דעם א געצייגט בריף פון זיינעם א קרוב אין אמעריקאַ.

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

ה' פראָפ. מושקאַטבלישה הויבט אָן א נייע סעריע פון זיינע פאָרלעזונגען, וועלכע וועלען פאָרקומען יעדען צווייטען פרייטאג־צו־נאכט אין לאָקאל פון דער אָרגאַניזאַציע. אויפ'ן ערשטען פלאַן, אלס אקטועלע טעמא. וועט געגעבען ווערען א פאָרלעזונג אונטער די טעמא „משה מענדעלסאָן (רמב"מן) אלס רעפאָרמאַטאָר און פילאָזאָף, זיין פילאָזאָפישע שיטה אין בעצוג צו רמב"ם און ברוך שפינאָזא".

די ערשטע פאָרלעזונג, אלס הקדמה וועט פאָרקומען פרייטאג צו־נאכט פ' חיי שרה אונטער ד. ט. „די פאָר־תקופה פון משה מענדעלזאָן, דער קאַמף פון רבנות מיט הסידות, אָדער הלכה און אגדה"—8 אזייגער מיט דער בעוואוסטער פינקטליכקייט פון פרעלעגענט.

„פרישע צאַפּעלדיגע נייעס"

צייטונגען, וואָס קומען אָן קיין ראַדאָם מיט אַנ'עראָפּלאַן.

די יודישע פרעסע אין ווארשא איז לעצטענס בערייכערט געוואָרען מיט אָוונד־בלעטער. וועלכע ערשיינען יעדען טאָג און קאָנקורירען נאטירליך צווישען זיך.

אין איין פרט הערשט אָבער צווישען די קאָנקורענטען א פולע אחדות. אויב איין בלאט וואָלט געבראכט פרישע טעלעגראַפישע און טעלעפאָנישע ידיעות, וואָלט דאָך דאָס צווייטע בלאַט אויך ניט געקענט בלייבען הינטערשטעליג, האָט מען געשלאָסען אין דער הינזיכט א שלום אָפּמאַך, אז דער טעלעגראַף מיט'ן טעלעפאָן זאָלען א גראָשען פון זיי ניט פערדינען.

לעצטענס זענען די ארויסגעבער פון די דאָזיגע צייטונגען געפאלען אויף א נייע המצאה: היות ווי אַנ'אָוונד־בלאַט, מוז מען דאָך דרוקען בייטאָג און עס ווערט פונאנדערגעשיקט אויף דער פראָווינץ ערשט אויף מאָרגען, אזוי, אז עס קומט אָן מיט א נעכטיגע דאַטע, איז מען געפאַלען אויף א פּלאַן און די ווארשאַווער אָוונד־בלעטער האָבען גענומען אנקומען מיט דער היינטיגער דאַטע דעמזעלבען טאָג מיט'ן ווארשאַווער בייטאָגעדיגען צוג.

פרעג איך ביי א צייטונג'ס־פערקויפער:

— פעטער, ווי אזוי האָט איהר דאָס אזוי גיך בעקומען די סחורה, אז אין ווארשא איז דאָך די צייטונג ארויס ערשט היינט צוויי אזייגער בייטאָג און איצט איז בלויז דריי אזייגער, היינט ווי אזשע קען די צייטונג אנקומען פון ווארשא קיין ראַדאָם אין איין שעה צייט?

ענטפערט ער מיר מיט א וואונק:

— די סחורה איז געקומען מיט אַנ'עראָפּלאַן...

— פעטער, וואו האָט איהר געזעהן אַנ'עראָפּלאַן אין ראַדאָם? פרעג איך ווייטער.

אט אזוי איז עס שוין — ענטפערט יענער און וויל מעהר מיט מיר ניט טענה'ען. ער איז פערנומען מיט שרייען אויפ'ן קול:

— 10 גראָשען א היינטיגע ווארשאַווער אָוונד־בלאַט!

„פרישע צאַפּעלדיגע נייעס!"

סטאַטיסטיק פון די יודישע בעפעלקערונג אין ראַדאָם.

די גמינע פערוואלטונג אין ראַדאָם פיהרט יעצט איורך א רשימה פון די גאנצע יודישע בעפעלקערונג, וועלכע וואָהנט אין ראַדאָם.

די רשימה וועט פעסטשטעלען דורך גענויע ציפערן די צאָהל, עלטער און בעשעפטיגונג פון די יודישע בעפעלקערונג אין ראַדאָם.

צו דעם צוועק בעזוכען לעצטענס די יודישע וואָהנונגען פאַרליך ספעציעל דעלעגירט פון דער גמינע.

Kino „ODEON" w Radomiu.

Od PONIEDZIAŁKU dn. 2 grudnia b. r.

2 ANONSUJEMY następne wielkie przeboje sezonu 2

pod tytułem:

SERCE MAHARADŻY

To wielki superfilm Europy.
To wielki i zasłużony tryumf sztuki kinematograficznej.
Film ten—to wielkie arcydzieło.
Bajeczna wystawa.
Wspaniałe pałace władcy Santrampuru.

Niezwykłej ceny klejnoty koronacyjne.
Spahisi. Orszak przyboczny Maharadży.
Odaliski. Gwardja. Wojsko. Defilada słoni.
Film który dostąpił zaszczytu demonstrowania na królewskim dworze angielskim.

W rolach głównych:
Mary Odette, Maria Forescu, Liljana Dean,
w roli MAHARADŻY słynny aktor i reżyser
JAN KUCHARSKI

Drugi program równorzędny
NIEWINNIE POSĄDZONY
W roli głównej — ulubieniec TOM MIX.

Świetna orkiestra pod dyrekcją J. SZYMKIEWICZA.

דער קעלצער חתן און די ראדאמער מאניקוזשיסטקע.

אין א באלעבאטישער היגער שטיב האט זיך איצט אבגעשפילט פאלגענדע דראמע, וועלכע איז נאך לעת-עתה ניט פערענדיגט.

א טאכטער פון דער דאזיגער שטוב, א גאנץ געראטן מיידעל, האט מען גערעדט א שידוך מיט א קעלצער בחור און חתן-כלה זענען זיך צוזאמענגעפאהרען אין סקארזשיסק, וואו זיי האבען פערבראכט א גאר טעג און איינע די אנדערע געפעלען געווארען.

אבער א שידוך קען מען נישט כאפען, איז פערבליבען, אז דער חתן זאל אין עטליכע וואכען ארום קומען קיין ראדאם צו דער כלה, פערברענגען דא א קורצע צייט און נאכדעם וועט מען שרייבען תנאים.

דערווייל איז מען זיך צופאהרען. חתן-כלה האבען זיך אנגעהויבען דורכשרייבען מיט ליבע - בריוועלעך, די מחותנים האבען זיך איינע וועגען די אנדערע געגעבערט אינפארמירט, אלץ איז געגאנגען כשורה, ביז ס'איז געקומען די געבענטשטע שעה און דער בחור איז געקומען קיין ראדאם.

פערשטעהט זיך, אז אין שטוב איז געווארען אנ'"איבערקערעניש": די מאמא איז כסדר געווען בעזומען אין קיך ביז'ן פראווען גוטע מאהלצייטען, דער טאטע האט נישט אויפגעהערט צו קנייטשען דעם שטערן — "ווי גיט מען זיך דא אנ'עצה מיט'ן נדן"?, די קלענערע קינדער זענען ארומגעגאנגען אויף די שפיץ פינגער און חתן-כלה זענען געזעסען ביי דער טאכטער אין צימערל און געהאלטען אין איין שמועסען...

דער כלה האט זיך אבער זעהר געוואלט הערען א מיינונג וועגען איהר "בעשערטען" פון א זייטיגען מענשען — מאלע וואס ער געפעלט איהרע עלטערן?

און היות ווי דער טאטע האט אנגעזאגט, אז זייטיגע מענשען, דערהויפט איהרע חבר'טעס, זאלען זיך ניט דערוועגען קומען אין שטוב פאר די תנאים, האט זיך די כלה מיישב געווען, מ'דארף גאר געהן מאכען מאניקיר און מיטנעמען דעם חתן...

פערשטעהט זיך, אז געטוהן האט זי עס אהן דעם טאטענס וויסען פאר'ן טאטען האט עס געהייסען, אז מ'געהט זיך א ביסעל דורך שפאצירען...

אבער קומענדיג מיט'ן חתן צוריק פון דער מאניקוזשיסטקע, איז שוין די כלה געווען גאר אנ'"אנדער מענש" — ס'האט איהר עפעס כסדר געטיאכקעט אין הארצען, וואס דער חתן האט פון דער מאניקוזשיסטקע ניט אראבגענומען די אויגען און דער עיקר, וואס ער האט פאר'ן אוועקגעהן אויך געהאט חשק צו לאזען זיך מאכען מאניקיר און זי, די כלה, האט איהם דערפון קוים אבגערעדט...

אויף מארגען, ווען מ'האט מיט'ן חברה-מאן א רעד געטוהן וועגען ארויסרופען זיינע עלטערן און שרייבען תנאים, האט ער עפעס אנגעהויבען שטאמלען - ער מוז פריהער פאהרען א היים, און ער איז טאקי אוועקגעפאהרען און צוגעזאגט באלד שרייבען

אבער ס'זענען אוועק עטליכע טעג, קיין בריעף איז פון איהם נישט אנגעקומען און ווען די "כלה" איז מיט א פערביטערט הארץ געגאנגען מאכען א צווייט מאל מאניקיר איז זי ביי דער מאניקוזשיסטקע אין שטוב שיער נישט געפאלען אין חלשות — זי האט דארט געטראפען איהר "בעשערטען"...

און דער סוף?

די מאניקוזשיסטקע שווערט, אז זי וייס נישט וואס צו זאגען — ער איז געקומען צו איהר מאכען מאניקיר און זי האט איהם בעת-מעשה גארנישט דערקענט.

אבער די "כלה" ס'טראשעט, אז זי וועט דער מאניקוזשיסטקע אבגיסען מיט וויטריאל, ווייל זי האט אבגערעדט איהר חתן און איהם ספעציעל ארויסגערופען פון קעלץ קיין ראדאם.

באנק ,סטאראזשיסטווא וזאיעמני קרעדיט' (לוב. 40)

היינטיגען דינסטאג דעם 26-טען ליסטאפאד איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער באנק "סטאוויאזשיסטווא וזאיעמנע - קרעדיט" (לובלינער 40).

לויט די בעריכטען פון 1-ען פאזשדזשערניק ביז 23-טען ליסטאפאד, וועלכער איז געווארען געגעבען קאנטראלירט פון צוויי בעקאנטע בוכהאלטער'ען די ה"ה: אזשעראסקי (בוכהאלטער פון פירמע וויעזשביצקי) און ה' זשעבראווסקי (פראקורענט פון דער באנק "גאספאדארסטווא קראיאוועגא") — האט זיך ארויסגעשטעלט, אז די באנק האט אין משך פון א קורצע צייט זיך זעהר גוט ענטוויקעלט אזוי, אז נאך אלע אויסגאבען, איז דער באנק געבליבען ריינער פערדיענסט א סומע פון איבער 1600 זל.

דאס בעווייזט, אז די באנק האט גרויסע שאנסען אויסצוואקסען אלס איינע פון די אנגעזעהענסטע בענק אין אונזער שטאדט.

אויף דער זעלבער פערזאמלונג זענען אויך פארקומען וואהלען פון ראט און פערוואלטונג. ס'זענען אויסגעקליבען פאלגענדע ה"ה:

אין ראט: אדוו. סאביטשינסקי, אדוו. שטשאווינסקי, אינזש. עטינגער, אינזש. ראמאנאווסקי, אינזש. מאטשעיעווסקי, (אינספעקטאר בראצי) דירעקטאר בעדער, אינזש. לעאן בעקערמאן, י. גאלדשטיין, לעסלער, יצחק דוד זילבערבערג, ד"ר קאדישעוויטש, הערשענהארן, קאמינער, שווארצבערג, אפעלבוים, ראזנער.

אין פערוואלטונג: שמערלינסקי, ב. גורפינקעל, פרענקעל מ., אזאראווסקי, ל. פרידמאן, גאלדבלום.

11809.

דער פליר'ט אין צוג ווערט איהם קאסטען גאנץ טייער.

(פון די ראדאמער מעשה'לעך).

ווען דער היגער יונגערמאן ב. האט זיך אריינגעזעצט אין צוג, וועלכער פיהרט קיין ווארשא, און פערנומען אנ'ארט אין וואגאן 3-טע קלאס האט ער זיך נישט פארגעשטעלט, אז אינם דאזיגען וואגאן, וועט איהם דאך בעשטערט זיין אזוי אנגענעם צו פערברענגען די רייזע קיין ווארשא, וועלכע דויערט כמעט א גאנצע נאכט.

אין דעם זעלביגען קופע איז געזעסען א יונגע פרוי, די 21-יעהריגע לעאקאדיא י.

ב. האט א געניט אויג און ער האט באלד דערקענט, אז מיט דער דאזיגער שכנ'טע זיינער קען מען אין עס איז כדאי צו פערדרייען א שמועס, בפרט ווען זי האט מיט איהר גאנצער האלטונג ארויסגעוויזען גרייטקייט צו פערברענגען.

א ווארט פאר א ווארט און דאס פארעל איז שוין געזעסען גאנץ נאהנט, און דער שמועס, וועלכער איז לכתחילה געפיהרט געווארען הויך, איז געווארען אלץ שטילער און שטילער, ביז די עטליכע פאסאזשירען פון די ווייטערע בענק זענען אנדרימעלט געווארען און אונזער פארעל האט זיך שוין צווישען זיך בלויז געשעפטשעט.

ביי ב. האט דערווייל ערוואכט דאס געפיהל פון א פאטריאט; ער האט זיך דערמאנט, אז די מלוכה האט א צו גרויסען בידזשעט, אז די מלוכה-באנען מאכען נאך נישט אזעלכע גלענצענדע געשעפטען, און ער האט בעשלאסען צו פערקלענערען די הוצאות פון דער מלוכה — ער האט אויסגעלאשען די ליכט אין דער לאמטערנע פון וואגאן...

דאס פארל האט אבער נישט בעמערקט, אז איין שכנ'טע אויף דער באנק אנטקעגענאיבער, די פרוי ק. שלאפט נאך נישט און אז מיט איין אויג אבסערווירט זי דעם פלירט צווישען לעאקאדיא מיט ב.; עס איז שוין אוודאי אזוי הייט אז פרוי ק. האט שוין נישט געקענט רוהיג איינזיצען אויף איהר ארט און זי האט זיך אויפגעשטעלט: ב. איז אבער געווען אזוי פערנומען און פערטוהן, אז נישט ער א נישט זיין פארטנערקע האבען עס ניט געזעהן; ב. האט אפילו נישט בעמערקט, ווי ער האט נישט ווילענדיג פערטשעפעט מיט א פיס א קאשיקעל אייער, וואס איז געשטאנען צווישען די בענק און איז געווען דאס אייגענטום פון פרוי ק., וועלכע האט אין דעם מאמענט געמאכט אנ'אלארם.

אויף איהר געשריי האבען זיך אויפגעכאפט עטליכע פאסאזשירען; עס איז אנגעקומען דער קאנדוקטאר, וועלכער האט גענומען פעסטשטעלען וואס דא איז געשעהן.

ב. האט זיך געבראכט אין ארדנונג און געפרווט איבערצוקויפען דעם קאנדוקטאר, אריינשטופענדיג איהם אין האנד א באנקנאט פון 20 זלאטעס; דאס האט נאכמעהר פערערגערט די זאך: אויף דער נאהנטער סטאציע האט מען ארויפגעבראכט אין וואגאן א פאליציאנט, וועלכער האט צונויפגעשטעלט א פראטאקאל וועגען בעליידיגען די עפענטליכע מאראל און בעזונדער א פראטאקאל פאר'ן פרווו אונטערצוקויפען דעם קאנדוקטאר.

איצט וועט ב. האבען צוויי פראצעסען: פאר אויפפיהרען זיך אומנאראליש אויף אנ'עפענטליכען ארט און א פראצעס פאר געבען כאבאר; אחוץ דעם טרעט ארויס פרוי ק. מיט א ציווילער תביעה פאר צעבראכען איהר א קאשיק אייער...

KINO CORSO w RADOMIU

Od poniedziałku 2 grudnia 1929

będzie demonstrowany jeden z największych superfilmów sezonu p. t.

SZLAKIEM HAńBY

דאס בילד

ווייזט אונז דעם גאנצען נידערטרעכטיגן האנדעל מיט לעבעדיגע סחורה. ווי עס ליידען און שמאכטען פיעל אונשולדיגע יונגע נאַאיווע מיידלעך, וועלכע ווערען פערקויפט אויף דער אינטערנאציאנאלער ארענע פון שקלאפען-האנדעל.

אלע מוזען זעהן

דאס הערליכע בילד.

Ukazały się w biegu weksle z moim podpisem. Oświadczam, że żadnych weksli nigdy nie podpisywałem, a przeciwko sprawcom fałszerstwa wkraczam na drogę sądową.

Stanisław Frajdas.

פון טעאטער „ראזמאיטאָשטשי“

היינטיגען שבת וועט אין טעאטער „ראָזמאיטאָשטשי“ אויסגעפיהרט ווערען א הערליכע רעוויע מיט'ן אנטייל פון די בעריהמטע באַלעטניצע אַננאַ זאבּוּיקינאַ. די רעוויע האָט אַרויסגערופען גרויס פעראינטערעסירונג ביי די טעאטער-בעזוכער.

BUCHALTER

BILANSISTA,

pierwszorzędne referencje, wieloletnia praktyka

poszukuje posadę

ew. godziny, prace bilansowe.

Oferty do Redakcji Sub „Buchalter“.

Kino ODEON Teatr

Od poniedziałku 25 listopada 1929 r.

Wieki przebój sezonu!

POD BANDERĄ MIŁOSCI

Zbyszko Sawan, Marja Bogda, Jerzy Marr, Władysław Walter.

Fenomenalny film wytwórni polskiej.

Kino „CORSO“ Teatr

Od poniedziałku dn. 28 listopada 1929 r.

NARZECZONA 68

czyli

MIASTO BEZ KOBIET

z tytanem ekranu

CONRADEM VEIDT'EM

Kino NOWE CZARY Teatr

Od poniedziałku 25 listopada b. r.

PIĘKNA ORCHIDEJA

z kuszącą piękną Gretą Garbo i inn.

Oraz Nadprogram:

Miłość Cowboja

קעלצער אבטיילונג.

אלע קעלצער אידישע דאקטוירים טרעטען אריין אין „לינת הצדק“.

אויף דער לעצטער זיצונג פון דער לינת-הצדק-פערוואלטונג, איז נאָך א לענגערע דיסקוסיע בעשלאָסען געוואָרען צו ערפילען דעם וואונש פון די אידישע דאָקטורים, און צו פערעפענטליכען אין „היינט“ און אין „ראדאָמער-קעלצער לעבען“, א ענטשולדיגונגס-ערקלערונג ביי די אידישע דאָקטוירים: לעווינזאָהן, כאַטינער, פלעשלער, זיל-בערשלאַג, קרויזע און שאַטץ, פאַר דער בעליידיגונג וואָס די לינת-הצדק-פערוואַלטונג האָט זיך ערלויבט גע-גען זיי.

ווי מיר ווערען אינפאָרמירט, וועלען אלע דערמאָהנטע אידישע דאַקטוירים אין די נאָנטסטע טעג אנהויבען אר-בייטען אין לינת-הצדק-אמבולאַטאָריום.

די הכנות צו די פייערונג פון יצחק גרינבוים'ס 50-יעהריגען יובילעאום אין קעלץ.

אויף דער לעצטער זיצונג פון היגען ציוניסטישען קאָמיטעט, איז בעטראכט געוואָרען די פראגע, ווי אזוי צו פיי-ערען דעם 50-יעהריגען געבורטס-טאָג פון דעם פיהרער פון פוילישען אידענ-טום, דעפוטאָט יצחק גרינבוים.

עס זענען ארויסגעזאָגט געוואָרען פערשידענע פראָיעקטען. א ענדגילטי-גער בעשלוס וועט אָנגענומען ווערען אויף דער זיצונג פון דער קאָמיסיע, וואָס איז צו דעם צוועק אויסגעוועהלט געוואָרען, וועלכע בעשטייט פון די ה"ה: פרוי אסתר קייזער, אַלטר ערליך, נ. אָסטראָוויטש, ח. זיעלאָני און מ. ראָטענבערג.

צווישען אַנדערן איז אויך בעשלאָ-סען געוואָרען צו עפענען א זאַמלונג צווישען די היגע אידען לטובת דער דורך דעם „היינט“ פאָרגעלייגטער „פאָלקס-מתנה“ — א נחלה אין ארץ-ישראל.

קאָמוניקאַט פון אידישען קריַיז-סוחרים פעראיין.

די פערוואַלטונג פון קיעלצער סוח-רים-פעראיין איז מודיע, אז לעצטענס איז אדורכגעפיהרט געוואָרען אין פער-איין א פולשטענדיגע רעאָרגאניזאציע און דער פעראיין האָט אָנגעהויבען ערנסט זיך צו פעראינטערעסירען מיט דער לאַגע פון אידישען סוחרטום פון דער קעלצער וואָיעוואודזטווא.

די איינצעלנע פערזאָנען וואָס האָבען מיט זייערע פערזענליכע אמביציעס געשטערט די אַרבייט אין פעראיין, גע-פונען זיך איצט שוין נישט אין פעראיין.

אויך דאָס פעראיינס-ביוראָ איז רע-ארגאַניזירט געוואָרען. דער פעראַנט-וואָרטליכער ביוראָ-לייטער, וועלכען דער פעראיין האָט לעצטענס אָנגאַ-זשירט, ערטיילט יעדען טאָג אין פער-איינס-ביוראָ בחנמ'דיגע יורידישע עצות. רעדאַגירט פּאָדאַניעס, רעקורסען וועגען שטייערען און אדמיניסטראַטיווע אנגעלעגענהייטען א. אז. וו.

פייערליכער חנוכת-הבית פון „בית-יתומים“.

אין די נאָהנטסטע טעג וועט פאַרקו-מען דער פייערליכער חנוכת-הבית פון היגען „בית-יתומים“, וועלכער געפינט זיך אין אוועקגעשענקטען הויז פון די ברידער זאַגייסקי אויף סעמינאַרינסקאַ נומ. 22.

רעפרעזענטאַציאָנס - באַל פון „בית-יתומים“.

היינטיגען שבת-צונאכט קומט פאָר אין קעלץ דער ערשטער רעפרעזענ-טאַציע-באַל פון בית-יתומים.

מיר זענען זיכער, אז די אידישע בעפעלקערונג וועט דעם באַל צאָהלרייך בעזוכען.

Dzięki zaintaresowaniu się kilku stałych solidnych gości Żydów mego lokalu sprawą incydentu zaszłego, między moim współprac. a p. E. wyjaśniliśmy następująco: że wymiana słów tyczyła się li tylko wyżej wymienionych Panów, a nie — jak ogólnie mówiono, całego ogółu. Zatem likwidując całe zajście ofiaruję 10 zł. na „Zw. Inwal.“ i 10 zł. na „Dom Sierot Żyd.“ mając nadzieję iż do takiego zajścia nigdy więcej nie dojdzie.

Z poważaniem

W. Rembikowski.

Teatr **Rozmaitości** | W sobotę d. 30 Listopada
Wystąpią tylko 1 raz artyści Warsz.

Anna Zabojkina z uroczą **Wierą Suriną**

Wacław Sowiński Art. Warsz. Oper.—ulub. stol.

Prof. Wł. Miszczak znany kompozytor i kapel. (fortep.)

oraz słynny w Polsce i zagran. **Balet p. A. Zabojkinoj**

w liczbie 11 osób, który wystąpi w malow. kostjum.

Szczegóły w afiszach. **Początek o godz. 8.30 wiecz.**

עריקלערונג פון דער דירעקציע פון קינא „נייער טשארי“

אין שייכות מיט דעם „יורענפריינדליכען“ נאטיץ פון „סלאויא ראדאמסקע“, וואו זי דריקט אויס איהר פרייד צוליב'ן אבטרעטען פון יודישען שותף פון קינא „נייער טשארי“, וואס מיר האבען איבערגעדריקט אין אונזער צייטונג פון פאריגע וואך — האבען מיר אנגעפרעגט ביי די היינטיגע דירעקטארען פון זעלבען קינא, צי זיי האבען נישט קיין געמיינזאמעס מט'ן דערמאנטען נאטיץ. דערויף האבען אונז די דירעקטארען פון „נייעם טשארי“ פייערליך ערקלערט, אז אין די שמחה פון „סלאוואַ“ נעמען זיי נישט קיין שום אנטייל און די „סלאוואַ“ האט דעם דאַזיגען נאטיץ אבגעדרוקט פון איהר אייגענער איניציאטיוו אהן דעם וויסען און אהן דעם הסכם פון דער דירעקציע דערביי האבען די היינטיגע דירעקטארען פערזיכערט, אז נאכ'ן דערוויסן זיך פון דער דאזיגער „נייעס“ האבען זיי געגען דער „סלאוואַ“ שארף פראטעסטירט מחמת זיי מאכען נישט קיין אויסנאהם און שענקען די זעלבע אויפמערקזאמקייט אלע בעזוכער אהן אונטערשייד פון נאציאנאליטעט און גלויבען.

אונזער הארציגסטען פרייד-אויסדרוק דעם חשוב'ען פארשטעהער

אברהמ'לע פינקעלשטיין

צו זיין געזונד ווערען.

מיר ווינשען זיך איהם צו זעהן ביי זיין ווייטערדיגער אינטענסיווער פראלעטארישער ארבייט.

דער ארבייטער פריזירער-פעראיין

— אין ראדאם. —

בריעף אין רעדאקציע.

ג. ה' רעדאקטאר!

מיר האבען דעם כבוד אייך צו בעטען אבצודרוקען אין אייער וו. צייטונג פאלגענדען בריעף:

אין ארקעסטער פון קינא „נייערטשארי“ ארבייטען 10 מאן, 7 יודען און 3 קריסטען. מיר האבען געארבייט די גאנצע צייט פון די פאריגע שותפים — איין קריסט און איין יוד — צו אונזער גרויסען בעדויערען מוזען מיר אבער דערמאנען, אז דער יודישער שותף האט זיך צו אונז יודען נישט בעצויגען ווי געהעריג. אין פיעל פאלן איז דער קריסטליכער שותף געווען אונזער פערטיידיגער. אזוי למשל, ווען מיר האבען געבעטען דעם יודישען דירעקטאר צו בעפרייען אונז אויף ראשהשנה און יום-כפור, האט ער אונז ענטזאגט און נאר א דאנק דעם קריסטליכען שותף, וואס איז היינט ווייטער דירעקטאר זענען מיר אין די דערמאנטע ימים טובים בעפרייט געווארען פון שפילען. פאר וואס מיר האבען דעם היינטיגען דירעקטאר און דער פרוי וואלקאוסקא אויפגעדריקט זייער צייט א דאנק אין „ראד. קעלצער לעבען“. יעצט איז דער זעלבער דירעקטאר ווייטער פערבליבען אין קינא „נייער-טשארי“ און מיר פיהלען צו איהם די גרעסטע אכטונג, וואס ער איז באמת ווערטה פאר זיין ליבענסווירדיגע און טאקטפולע בעציהונג צו אונז.

מיט אכטונג

יודישע מוזיקער פון קינא „נייער-טשארי“.

דאקטוירים בעשטעטיגען

אז אטרעטיזם. רעמאטיזם און עהנליכע קראנקהייטען ווערט מען גרינדליך אויסגעהיילט בענוצענדיג פאראווע בעדער, אין געגצליך בענייטען באד-וואקלאד ביים האטעל איירעפעיסקי אין ראדאם

א פאראווע לאזשניע I קל. — 1.60 זל.

טעטיג פרייטאג און שבת

II קל. — 1.20 „

קינדער — 0.50 „

וואננעס (יעדען טאג) — 1.30 „

בעאמטע און פאמיליע גרופעס בעקומען הנחות.

Biuro Prośb i Podań

p. f. **„PROLITEX“**

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.

ZAŁATWIA: Sprawy paszportowe, Mieszkaniowe, Wszelkie Tłomaczenie i inne.

Redaguje Podania: Do Władz Sądowych, Skarbowych, Administracyjnych i Wojskowych.

Windykacja należności w całej Polsce.

Informacje o zdolności kredytowej

Przepisywanie na maszynach.

LEKARZ-DENTYSTA

R. BANKIER-DEN

J. Malczewskiego 9|11

przyjmuje codziennie od 10 — 1 i od 3 — 6.

Powszechny Bank Spółdzielczy

Spółdz. z ogr. odp.

w Radomiu, Lubelska 27 Telefon № 502.

די באנק פאלקסבאנק ראדאם,

לובלינער 27 מאכט דערמיט בעקאנט די יודישע סוחרים אין ראדאם,

אז מיר גיבען ארויס די גרעסטע **אוואנסען** אויף אינקאסעס.

ס'ווערען אויך אנגענומען אפשפארונג'ס-וועקלאדען פון די קלענסטע סומען און אויף זעהר גוטע בעדינגונגען. :—: אינקאסעס אויף אלע שטעדט פון פוילען צו קאנקורענץ-פרייזען. :—: די אינקאסעס ווערען אויסגעצאהלט דעם זעלבען טאג פון איינפליסען.

Dr. med.

I. KLEINBERGER

spec. chorób uszu, nosa i gardła

przeprowadził się

na ul. Długą Nr. 26, Telef. 107.

Redaktor CH. M HERC

Drukarnia Wyd. „Radomer-Kielcer Leben“. Radom, Szwarlikowska 20.